

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 347.9

Верлос Н.В.

Запорізький національний університет

МЕДІАЦІЯ В ПРОЦЕСІ ВИРІШЕННЯ (ВРЕГУЛЮВАННЯ) КОНСТИТУЦІЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Стаття присвячена комплексному аналізу проблеми рецесії інституту медіації як альтернативного способу вирішення (врегулювання) конституційних конфліктів. У процесі дослідження проаналізовано досвід процесу рецесії інституту медіації в зарубіжних країнах, вітчизняна практика функціонування медіації, нормативна основа функціонування та перспективи застосування медіації для вирішення (врегулювання) публічно-правових, а саме конституційних конфліктів.

Ключові слова: конституційний конфлікт, медіація, медіатор, посередник, примирення, конституційний спір, конституційний делікт, конституційна криза, публічно-правовий спір, рецесія.

Постановка проблеми. Становлення України як суверенної і незалежної держави відбувається в умовах конституційно-правової модернізації, яка останнім часом доволі часто супроводжується конституційними конфліктами, що позначається на здійсненні реформування та ефективності функціонування конституційного механізму публічної влади. Саме тому натеper одним із завдань науки конституційного права є пошук системи ефективних та дієвих засобів і способів вирішення конституційно-правових конфліктів. За роки незалежності Україна пережила велику кількість конституційних криз і дві революції («Помаранчева революція», «Революція Гідності»), а тому варто зважати на досвід та технології вирішення подібних конфліктів, вироблених практикою зарубіжних країн.

Одним із альтернативних способів вирішення (врегулювання) конституційних конфліктів є інститут медіації, рецесія якого у вітчизняний політико-правовий простір сприятиме налагодженню соціального діалогу між публічною владою та громадським суспільством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем медіації як альтернативного способу вирішення правових конфліктів присвячені праці практиків, громадських

діячів та вчених Т.М. Барабаш, В.М. Баранової, О.М. Бобрової, Є.О. Борисової, С.В. Васильчака, Р.Я. Демків, Г.І. Єрмоєнко, В.В. Землянської, Н.М. Крестовської, О.А. Манухіної, Т.О. Подковенко, М.Я. Поліщука, Ю.Д. Притики, Л.Д. Романадзе, В.Б. Ткаченка, Н.В. Федоренко, В.І. Цимбалюка, І.Г. Ясиновського та ін. Серед зарубіжних учених, що займаються дослідженням інституту медіації, можна назвати таких, як: Дж. Беркович, Х. Бесемер, Дж. Рубін, С. Чоудрі, Т. Седеліус, Дж. Хайнес та ін. Проблеми конституційної конфліктології досліджувались такими вченими, як А.А. Єзеров, А.В. Нікітіна, Т.М. Пряхіна та ін.

Постановка завдання. Сучасний стан реформацийних процесів в Україні загалом та конституційно-правової модернізації зокрема характеризується підвищеною конфліктністю, а тому проблема визначення, класифікації конституційних конфліктів та дослідження способів їх вирішення (врегулювання) є надзвичайно актуальною на сучасному етапі державотворення. Одним з альтернативних способів вирішення (врегулювання) конституційних конфліктів є застосування інституту медіації, хоча в юридичній літературі досліджень, присвячених саме цій проблематиці, майже не проводилось. Саме тому основною метою цієї статті є здійснення комплексного ана-

лізу проблеми рецепції інституту медіації як альтернативного способу вирішення (врегулювання) конституційних конфліктів з урахуванням досвіду зарубіжних країн.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Поряд з «агресивними» методами вирішення конфліктних ситуацій є способи, що дають змогу їх «м'яко» вирішувати. Наприклад, розповсюдженими «м'якими» способами врегулювання конфліктів у «developing countries» вважається компроміс, консенсус, переговори, діалог, дебати та більш новітній метод – медіація [1, с. 108].

Медіація (від лат. *mediare*, англ. *mediation* – посередництво) – процедура примирення, що застосовується для взаємовигідного (консенсусного) вирішення конфлікту за сприяння третьої нейтральної (незацікавленої) сторони (медіатора).

У сучасному розумінні медіація з'явилася у США на початку 1970-х років для вирішення трудових, сімейних, господарських спорів. Рецепція інституту медіації в Європі відбувається наприкінці ХХ – початку ХХІ століття. Нині в більшості країн Європейського Союзу відбулась рецепція інституту медіації (Румунія, Литва, ФРН, Австрія, Бельгія, Норвегія, Польща, Фінляндія, Португалія та ін.), який активно використовується як спосіб альтернативного вирішення спорів у різних сферах життєдіяльності (трудовах, сімейних, господарських, кримінальних, адміністративних) і отримав нормативне закріплення у національному законодавстві зазначених країн у спеціальному законі та інших нормативно-правових актах з урахуванням рекомендацій та принципів Ради Європи.

Загалом, світова практика альтернативного вирішення правових конфліктів використовує такі основні способи: арбітраж (*arbitration*) – спосіб вирішення спору за допомогою незалежної, нейтральної особи – арбітра (або групи арбітрів), що вповноважений винести обов'язкове для сторін рішення; медіація (*mediation*), що передбачає врегулювання правового конфлікту за допомогою незалежного, нейтрального посередника, який сприяє сторонам у досягненні угоди; переговори (*negotiation*) – спосіб врегулювання правового спору безпосередньо сторонами без будь-яких посередників. Елементи цих трьох «чистих» способів входять складовою частиною до багатьох інших процедур, які також застосовуються в країнах Європи, як-от: «мед-арб» (*med-arb*), «міні-суд» (*mini-trial*), незалежна експертиза щодо встановлення фактичних обставин справи (*neutral expert factfinding*), приватна судова система (*private court system*) тощо [2, с. 159].

У вітчизняній юридичній літературі дедалі більша увага приділяється дискусіям про необхідність запровадження медіації як альтернативного способу вирішення правових спорів у різних сферах життєдіяльності суспільства, а саме у сімейних спорах [2; 3], трудових спорах [4; 5], господарських спорах [6], спорах про захист прав інтелектуальної власності [7], нотаріальній діяльності [8], кримінальному процесі [9], цивільному процесі [10], адміністративному судочинстві [11; 12].

Медіацію використовують здебільшого для вирішення приватно-правових спорів [13], але останнім часом дедалі більшої уваги привертає рецепція інституту медіації як способу вирішення публічно-правових спорів (зокрема, регіональних, внутрішньодержавних, міжнародних та ін.).

Доволі дискусійним є питання про можливість застосування медіації під час вирішення публічно-правових спорів, адже вони мають свої особливості. Можна зустріти позицію, яка, зокрема, міститься у висновку Верховного Суду України у зауваженнях та пропозиціях до одного з проектів Закону України «Про медіацію» (реєстр. № 2425а-1 від 3 липня 2013 року), де зазначається, що процедури медіації не можуть застосовуватися у сфері публічного владного управління, виконання своїх управлінських функцій на основі законодавства суб'єктами владних повноважень [14].

Проте проаналізований зарубіжний досвід (США, Німеччини, Нідерландів, Бельгії, Норвегії, Австралії) доводить, що існує позитивна практика застосування процедури медіації у конфліктах із органом публічної адміністрації, яка відбувається як у позасудовий, так і судовий спосіб.

Як наголошує З.В. Красіловська, «<...> техніка медіації є доцільною не лише у врегулюванні спорів із суб'єктом владних повноважень та фізичними чи юридичними особами чи між суб'єктами владних повноважень у судовий чи позасудовий спосіб, а й у врегулюванні конфліктів та прийнятті управлінських рішень місцевими громадами, які виникають з приводу перейменування вулиць, міст, сіл, селищ, повалення чи встановлення пам'ятників, євроінтеграції чи проросійськості, об'єднання територіальних громад та адаптації у них вимушених переселенців, проблем забезпечення учасників АТО земельними ділянками та багато інших питань, які є актуальними в умовах сьогодення» [15, с. 168].

Зарубіжні дослідники наголошують, що медіація як метод врегулювання конфліктів може застосовуватись, зокрема, і в процесі вирішення політичних конфліктів [16] та врегулюванні міжна-

родних конфліктів [17, 18]. Вітчизняні дослідники також наголошують на можливості застосування медіації у врегулюванні парламентських конфліктів [1], муніципальних конфліктів [19, с. 174–175], міжнародних конфліктів [20] тощо.

Конструктивне вирішення (врегулювання) конституційних конфліктів за допомогою медіаційних технологій у сучасному світі може стати запорукою сталого розвитку демократичної держави. Проте варто зазначити, що не всі конституційні конфлікти можна врегулювати за допомогою медіації, а тому, насамперед, необхідно зупинитись на визначенні поняття та їх класифікації.

В юридичній літературі не існує єдності думок щодо визначення поняття конституційного конфлікту як правової категорії. Так, А.А. Єзеров пропонує розглядати конституційний конфлікт як вид юридичного конфлікту, що являє протистояння у політико-правовій взаємодії суб'єктів конституційних відносин, яке відображається в інституційно нормативованих взаємоспрямованих діях цих суб'єктів щодо визнання, задоволення, захисту своїх інтересів, потреб, цілей, що являють собою цінність з точки зору їх соціальної значущості [21, с. 72].

А.В. Нікітіна визначає конституційний конфлікт як зіткнення (протистояння, протиборство) суб'єктів конституційних відносин, що має конституційне значення з приводу конституційних (основних) прав і свобод особистості, публічної (зокрема, державної) влади, повноважень органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, території публічного утворення, інших об'єктів конституційних відносин, що являють загрозу основоположним конституційним цінностям, нормам та принципам (чи порушують їх) та опосередковане нормами конституційного права [22, с. 142]. Т.М. Пряхіна розглядає конституційний конфлікт як форму взаємодії суб'єктів державно-правових відносин, що мають правову природу, зумовлену необхідністю розв'язання розбіжностей з питань визнання, реалізації та захисту їх конституційних інтересів [23, с. 43].

Доволі влучно зазначає А.А. Єзеров що «<...> головною відмінністю конфліктів є те, що вони не обов'язково пов'язані зі спором про право. Вони можуть також виступати у вигляді суперечностей з приводу формування права, з приводу застосування, порушення та скасування конституційно-правових норм» [24, с. 128].

Узагальнюючи викладені позиції вчених та враховуючи семантику слова «конфлікт» (лат. *conflictus* – зіткнення, розбіжності) – зіткнення

протилежних інтересів, поглядів, прагнень; серйозні розбіжності, спір [25, с. 432], пропонуємо конституційний конфлікт визначити як процес суперечливої взаємодії, що спричиняє розбіжності між суб'єктами конституційно-правових відносин з приводу здійснення публічної влади, стратегії конституційно-правового розвитку та державного будівництва, вдосконалення механізму забезпечення та розвитку конституційного ладу, створення, зміни, застосування чи розуміння конституційно-правових норм тощо, що призводить до зіткнення протилежних інтересів і поглядів.

Дослідниками неодноразово робились спроби класифікацій конституційних конфліктів. А.А. Єзеров виділяє простий та особливий конституційні конфлікти (конституційний делікт, конституційний спір, конституційну кризу) [21, с. 68, 100]. Т.М. Пряхіна пропонує поділяти конституційні конфлікти на конституційні формацийні конфлікти, конституційні спори, делікти, кризи [23, с. 44].

А.В. Нікітіна наполягає на виокремленні двох основних типів конституційних конфліктів – юридичних (правових) та політичних. При цьому конституційні конфлікти юридичного типу вона диференціює з точки зору форми їх зовнішнього виразу на: 1) конституційні конфлікти, викликані конституційним деліктом та 2) конституційно-правові спори. Серед різновидів конституційних конфліктів політичного типу вчена виділяє: 1) структурні конфлікти в системі публічної влади (розбіжності між органами публічної влади, кризи в системі публічної влади) та 2) системні конституційні конфлікти (спроби насильницької зміни конституційного ладу, захоплення чи привласнення влади, державні перевороты, а також територіальні конфлікти) [26].

Частково погоджуючись з викладеною позицією, вважаємо, що виділяти серед конституційних конфліктів суто політичні не є доцільно, адже будь-який конституційний конфлікт, насамперед, пов'язаний з реалізацією суб'єктами конституційного права відповідних прав та обов'язків, що спричиняє настання правових наслідків, а отже, вони все одно мають юридично зумовлений характер та негативні конституційно-правові наслідки. Політичні ж конфлікти, наприклад, у сфері внутрішньопартійної боротьби, розроблення та прийняття політичної платформи, реалізації політичної стратегії та ін. до конституційних конфліктів віднести не можна, адже зазначені відносини не мають суттєвого впливу на конституційно-правові відносини. Проте в перспективі,

коли конфлікт вийде за межі політичного і його ескалація посягатиме на розвиток державно-владних інститутів, конституційний лад, державний суверенітет та інші конституційні цінності він набуватиме ознак конституційного конфлікту політико-правового типу.

Виходячи з того, що основною метою цієї статті є проблема застосування медіації в процесі вирішення (врегулювання) конституційних конфліктів, варто запропонувати їх поділ на два типи: 1) правові (юридичні) та 2) політико-правові. При цьому правові (юридичні) конституційні конфлікти виникають у процесі вчинення конституційних правопорушень (деліктів) та конституційних спорів (нормативних, компетенційних та ін.) і вирішуватись вони мають із використанням юридичних засобів і процедур, зокрема у судовому порядку.

Політико-правові конституційні конфлікти виникають внаслідок виникнення розбіжностей між суб'єктами публічно-владних відносин у процесі реалізації ними повноважень у межах компетенції (наприклад, у процесі формування коаліції депутатських фракцій, кадрового формування уряду, законодавчому процесі, виробленні та прийнятті спільних рішень органами виконавчої влади та ін.). Вони можуть виникати у формі конституційних суперечностей, конституційної конфронтації та конституційної кризи. Причинами їх виникнення, насамперед, є конституційні колізії, дефекти, прогалини тощо.

Вважаємо доцільним зазначити, що медіація може застосовуватись не до будь-якого конституційного конфлікту. Наприклад, компетенційні спори, конституційні правопорушення (делікти), нормативні спори (конституційні скарги, тлумачення, перевірка конституційності нормативно-правового акта) та ін. варто вирішувати лише через спеціально уповноважені органи, якими є Конституційний Суд України та адміністративні суди. Натомість у разі виникнення конституційних конфліктів у процесі виконання суб'єктами конституційних правовідносин дискреційних повноважень, у разі підвищення соціальної напруги між громадянським суспільством та публічною владою, у разі політичного протистояння в парламенті та ін. варто застосовувати медіаційні технології для досягнення консенсусу та вироблення оптимальної моделі урівноваження публічно-владних інтересів.

Сучасний стан конституційного реформування та модернізація Конституції України супроводжується конфліктністю в процесі взаємодії між

суб'єктами конституційно-правових відносин, що може призвести до деформації системи стримувань і противаг. Звісно, в процесі трансформації форми державного правління з президентсько-парламентської на парламентсько-президентську підвищується ймовірність виникнення конституційного протистояння. Тому в сучасних умовах державотворення в Україні першочерговим завданням є гармонізація конституційно-правових відносин та запобігання виникненню конституційних конфліктів.

В аналітичному звіті, розробленому С. Чоудрі, Т. Седеліус, Ю. Кириченко, автори виділяють чотири принципові виклики для демократичного конституційного врядування та конституційної стабільності в Україні: 1) повторюваний інституційний конфлікт між Президентом, Прем'єр-міністром та парламентом, який заганає в тупик усю політичну систему та унеможливує ефективний парламентаризм; 2) президентство, яке тяжіє до автократичних тенденцій; 3) фрагментарна та слабка партійна система, що підриває спроможність узгодженої роботи парламенту та 4) низька конституційна культура та слабкий Конституційний Суд, що проявляється через нерегулярні, політично мотивовані, односторонні зміни Конституції [27].

Рецепція інституту медіації є інноваційним способом альтернативного вирішення (врегулювання) конституційних конфліктів (переважно політико-правового типу), здійснення конструктивного діалогу між суб'єктами конституційних відносин, досягнення консенсусу та взаємоприйнятого (взаємоузгодженого) рішення.

Класична модель медіації ґрунтується на принципах добровільності, активності, нейтральності (незалежності), конфіденційності, відповідальності тощо. Проте, оскільки конституційний конфлікт є специфічним видом юридичного конфлікту, то дотриматись усталених принципів досить складно, а в деяких випадках взагалі неможливо, тому її застосування в деяких випадках може мати квазімедіативний характер мирного урегулювання зазначених категорій конфліктів з огляду на неможливість дотримання традиційних принципів.

Наприклад, принцип конфіденційності полягає в тому, що сторони не мають права розголошувати інформацію, яка стала їм відома у процесі медіації. Дотриматись зазначеного принципу в процесі вирішення конституційного конфлікту майже неможливо з огляду на широке коло учасників процесу та те, що сторонами конфлікту (чи при-

наймні однією зі сторін) є орган публічної влади, а оскільки влада в демократичній державі належить народу, то громадськість має право знати про перебіг конфлікту і засоби, що вживають для його вирішення.

Принцип нейтральності також досить складно реалізувати, адже конституційний конфлікт завжди пов'язаний з політикою, а тому доволі складно знати політично нейтрального медіатора.

Проте зазначене свідчить про специфіку застосування медіації в процесі вирішення конституційно-правових конфліктів, а не про неможливість її застосування. До того ж у процесі рецепції запозичена з країни-донора ідея (концепція, доктрина, інститут тощо) в процесі сприйняття країною-реципієнтом може набувати специфічних форм, ознак та якісно оновленої інтерпретації. Цьому сприяє низка соціальних, економічних, політичних, організаційних, культурних та інших факторів. Тому процедура медіації в процесі вирішення конституційно-правових конфліктів, враховуючи специфіку, має додатково ґрунтуватись на принципах консенсусу та компромісу в процесі вироблення колегіального рішення.

Консенсус є принципом колегіальної взаємодії в процесі вироблення узгодженого рішення на налагодження соціальної взаємодії, співробітництва між учасниками конституційного конфлікту.

Налагодження консенсусного діалогу в процесі медіації між владними інститутами та громадянським суспільством необхідно сприймати як альтернативний спосіб вирішення конституційно-правових спорів із залученням як медіаторів (посередників) громадські організації, політичні партії, незалежних експертів, вчених тощо. Наприклад, у сфері вирішення конституційних конфліктів у парламенті Х. Бесемер пропонує застосовувати медіаційні тренінги для голів комітетів (конструктивні слухання замість словесних баталій) [28, с. 61]. Звісно, що вироблене в процесі медіаційної процедури оптимальне вирішення проблеми з урахуванням балансу інтересів та прийнятного для кожної зі сторін спору варіанту. Медіаційна угода може мати належне юридичне оформлення й обов'язковий характер для учасників конституційного конфлікту, але на практиці її досить складно реалізувати без належної нормативно-правової регламентації зазначеної процедури.

Принцип компромісу сприяє вирішенню (урегулюванню) конституційного конфлікту спільними зусиллями сторін (зокрема, третьою стороною медіатора) і полягає у виробленні вза-

ємоузгодженого раціонального рішення на підставі взаємних поступок.

Варто зазначити, що інститут медіації органічно вбудовуватиметься в модель управління «good governance» («належне урядування») [29] через взаємодію громадських, державних, самоврядних інститутів та таких його рис, як: відповідність принципу верховенства права, прозорість, орієнтація на консенсус, рівність та врахування інтересів, відповідальність, ефективність і результативність.

Побудова сучасної демократичної держави супроводжується зміною парадигми конституціоналізму в світовій практиці, зокрема, на сучасну теорію «демократичного конституціоналізму», що заснована на ідеї максимально можливого забезпечення залучення громадян до обговорення, пропозицій та прийняття рішень із найважливіших конституційних змін.

Концепція демократичного конституціоналізму передбачає формування демократичної політики в радикальному її сенсі як правління народу, що поширюється на всі питання, зокрема й створення та зміну основних законів. Ця теорія обґрунтовує необхідність відкритості конституційних процесів для участі громадян та, визнаючи використання форм представницької демократії недостатнім, надає пріоритет безпосередній участі громадян [30]. Зокрема, в процесі сприяння розвитку демократичного конституціоналізму варто використовувати інститут медіації для вирішення конституційних конфліктів.

Попри визнання необхідності та важливості рецепції інституту медіації в практику вирішення конституційних конфліктів, слід мати на увазі і низку загроз, що може спричинити бездумне, невиважене запозичення та впровадження зарубіжного інституту.

Так, однією із проблем є власне особа медіатора, адже в процесі вирішення конституційних конфліктів класична модель професійного медіатора не завжди може бути застосована або він мусить мати додаткові компетентності, щоб мати можливість брати участь у вирішенні (врегулюванні) подібних конфліктів, наприклад, додатково мати спеціальні знання з конституційного права, політології, соціології та ін. Як медіатор під час вирішення (врегулювання) конституційних конфліктів у формі конституційних криз (між гілками влади чи між державною владою та муніципальною) можуть бути використані не окремі медіатори, а медіаційні групи, що включатимуть фахівців з різних спеціальностей, зокрема авторитетних громадських діячів.

Зарубіжні дослідники Дж. Беркович та Дж. Рубін наголошують, що як медіатор можуть виступати міжнародні діячі, релігійні особистості, академічні вчені, представники уряду, транснаціональні організації, міжнародні організації чи інші особи, органи чи організації залежно від характеру суперечки [31].

Варто зазначити, що в процесі вирішення (врегулювання) конституційних конфліктів залучення міжнародних організацій чи діячів є недоцільним, адже це може спричинити активне їх втручання у внутрішньополітичні відносини і стати загрозою національному суверенітету.

Важливою проблемою на шляху рецепції інституту медіації є добровільність і сумлінність виконання медіаційної угоди, для цього необхідним є високий рівень конституційної правосвідомості учасників конституційного конфлікту та готовність до компромісу.

Натепер ще тільки розпочинається нормативне врегулювання та процес інституціоналізації процедури медіації як легітимного способу вирішення (врегулювання) як правових спорів загалом, так і конституційних конфліктів зокрема. Парламентом України неодноразово робились спроби прийняти Закон України «Про медіацію» (проект № 8137 від 21.02.2011 р. [32], № 2425а від 26.06.2013 р. [33], № 2480 від 27.03.2015 р. [34], 3665-1 від 29.12.2015 р.[35]), проте жодна із

цих спроб так і не увінчалась успіхом. У процесі рецепції інституту медіації необхідно, насамперед, сприяти її активній інтеграції в правову культуру та правосвідомість громадян. Для цього необхідно здійснювати поступову правороз'яснювальну роботу з метою усвідомлення громадянами, що медіація не виключає і не замінює інститути, що вже існують, а лише надає громадянському суспільству та публічній владі додаткові можливості мирного вирішення (врегулювання) конфліктних ситуацій цивілізованими способами саморегуляції.

Висновки. Підсумовуючи, можна констатувати, що вирішення (врегулювання) конституційних конфліктів із застосуванням медіації є новою інноваційною практикою, до якої необхідно поступово готувати українське суспільство та розробити нормативно-правову основу його функціонування, адже наразі немає методики, алгоритму, механізму процедури медіації та спеціалістів, що можуть її здійснювати. Проте налагодження діалогу у комунікативній взаємодії між суб'єктами конституційних правовідносин є перспективним напрямом вирішення конституційних конфліктів. Також існує необхідність переосмислення пріоритетів конституційного будівництва в напрямі сприяння інтенсифікації рецепції якісно оновлених способів мирного вирішення (врегулювання) конституційних конфліктів, яким зокрема, є і медіація.

Список літератури:

1. Лікарчук Д.С. Основні способи вирішення парламентських конфліктів у сучасній Україні. Суспільно-політичні процеси. 2016. Вип. 3. С. 107–155. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pubpolpr_2016_3_6
2. Бондаренко-Зелінська Н.Л. Окремі аспекти альтернативного вирішення спорів при врегулюванні сімейних конфліктів. Приватне право і підприємництво. 2016. Вип. 15. С. 158–162. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pprip_2016_15_41
3. Яворська О., Демчук А. Медіація в сімейних спорах. Історико-правовий часопис. 2013. № 2. С. 79–83.
4. Титаренко А.В. Медіація як альтернативне вирішення трудового спору. The Journal of Eastern European Law (Журнал східноєвропейського права). 2017. № 44. С. 88–93.
5. Кабанець В.О. Медіація (посередництво) як альтернативний спосіб вирішення трудового спору. Форум права. 2011. № 4. С. 340–342. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.
6. Резнікова В. Медіація (посередництво) як спосіб вирішення господарських спорів. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. 2012. Вип. 90. С. 10–15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Yur_2012_90_5
7. Ульянова Г., Бурова Л. Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів у сфері права інтелектуальної власності. Південноукраїнський правничий часопис. 2013. № 4. С. 107–110.
8. Дякович М.М. Пропозиції щодо розвитку медіації у нотаріальній практиці нотаріусів України. Часопис Київського університету права. 2014. № 4. С. 137–140.
9. Смітєнко З.Д., Курко О.В. Медіація як кримінально-процесуальна категорія та її застосування в кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право: науковий журнал. Серія: Юридичні науки. 2015. № 4 (81). С. 130–138.
10. Цувіна Т.А. Впровадження інституту присудової медіації як перспективний напрямок реформування цивільного процесуального законодавства України: Україна на шляху до Європи: реформа цивільного процесуального законодавства. Зб. наук. праць. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7 лип. 2017 р.) / за заг. ред. І.О. Ізарової, Р.Ю. Ханік-Посполітак. Київ: ВД Дакор, 2017. С. 195–200.

11. Лиско А. Проблеми впровадження та проведення медіації в адміністративному судочинстві в Україні. Законодавство України: проблеми та перспективи розвитку: зб. мат-лів міжнар. наук.-практ. конф. / Шемшученко Ю.С., Бошицький Ю.Л., Бобровник С.В. К.: Європейський університет, 2010. URL: <http://www.cdms.org.ua/index.php/uk/addressing-public-arguments-mn-ua/mediation-and-negotiation-mn-ua/298-2012-05-25-05-56-05.html>.
12. Шинкар Т.І. Альтернативні способи вирішення юридичних конфліктів (спорів) в адміністративному судочинстві. Наукові записки Львівського університету бізнесу і права. Зб. наук. праць з юридичних наук. 2017. Вип. 16. С. 144–148.
13. Розман Ю.В. Медіація як альтернативний спосіб вирішення приватно-правових спорів. Актуальні проблеми політики. 2013. Вип.49. С.245–256.
14. Зауваження та пропозиції до проекту Закону України «Про медіацію» (реєстр. № 2425а-1 від 3 липня 2013 року): Висновок Верховного Суду України. URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(print\)/B55ACEE8B068BA2AC2257C70004BDE89](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(print)/B55ACEE8B068BA2AC2257C70004BDE89)
15. Красіловська З.В. Становлення інституту медіації в системі публічного управління: теоретико-правовий аспект: дис. кандидата наук з державного управління: 25.00.01 – теорія та історія державного управління, Одеса, 2017. 221 с.
16. Haynes J.M., Haynes G.L., Fong L.S. Mediation: Positive Conflict Management. Albany, NY: State University of New York Press, 2004 316 p.
17. Bercovitch J. Mediators and Mediation Strategies in International Relations. Negotiation Journal. 1992 Volume 8, Issue 2. P. 99–112. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1571-9979.1992.tb00655;>
18. Bercovitch J., Su-Mi Lee. Mediating international conflicts: examining the effectiveness of directive strategies. Journal of Peace Sciences. 2003. Volume 8, № 1. URL: http://www.gmu.edu/programs/icar/ijps/vol8_1/Bercovitch.html
19. Мамедова А.І. Муніципальний конфлікт: конституційно-правові засади розуміння та визначення: дис. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: 12.00.02. Маріуполь, 2016. 247 с.
20. Антонюк О.А. Міжнародна публічна медіація: у пошуках максимальної ефективності. Часопис Київського університету права. 2015. № 2. С. 348–354. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2015_2_85
21. Єзеров А. Конституційний конфлікт як феномен та процес в Україні: монографія. Одеса: юридична література, 2008. 240 с.
22. Никитина А.В. К вопросу о понятии и признаках конституционного конфликта. Власть и управление на Востоке России. 2015. № 3 (72). С. 139–142.
23. Пряхина, Т.М. Конституционная доктрина современной России: автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук: 12.00.02. Саратов, 2004. 54 с.
24. Єзеров А.А. Конфліктність та конфлікт у конституційному праві. / Проблеми сучасної конституціоналістики: навч. посіб. / М.П. Орзіх, М.В. Афанасьєва, В.Р. Барський. К.: Юрінком Інтер, 2011. С. 124–160.
25. Новейший словарь иностранных слов и выражений. Мн.: Совр. лит., 2007. 976 с.
26. Никитина А.В. Типология конституционных конфликтов. Вестник Омского университета. Серия «Право». 2016. № 1 (46). С. 69–78.
27. Чоудрі С., Седелиус Т., Кириченко Ю. Напівпрезидентіалізм та інклюзивне врядування в Україні: пропозиції для конституційної реформи: аналітичний звіт. Міжнародний інститут демократії та сприяння виборам; Центр політико-правових реформ, Центр конституційних трансформацій. 2018. URL: http://pravo.org.ua/img/zstored/files/semi-presidentialism-and-inclusive-governance-_in-ukraine-UK.pdf
28. Бесемер Х. Медіація. Посредничество в конфликтах. / пер. с нем. Н.В. Маловой. Калуга: Духовное познание, 2005. 176 с. (С.61)
29. What is Good Governance? United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific. URL: <http://www.unescap.org/sites/default/files/good-governance.pdf>
30. Colon-Rios J. The Second Dimension of Democracy: the People and Their Constitution. Victoria University of Wellington Legal Research Papers. 2011. Vol.1. Is. 4.
31. Bercovitch, J., Rubin J.. Mediation in International Relations. London: Macmillan and New York: St. Martin's Press. 1992 eds., pp. 6–29.
32. Про медіацію: Проект Закону від 21.02.2011 р. № 8137. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=8137&skl=7
33. Про медіацію: Проект Закону від 26.06.2013 р. №2425а. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47637
34. Про медіацію: Проект Закону від 27.03.2015 р. № 2480. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54558
35. Про медіацію: Проект Закону від 29.12.2015 р. №3665-1. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57620

МЕДИАЦИЯ В ПРОЦЕССЕ РЕШЕНИЯ (УРЕГУЛИРОВАНИЯ) КОНСТИТУЦИОННЫХ КОНФЛИКТОВ

Статья посвящена комплексному анализу проблемы рецепции института медиации как альтернативного способа разрешения (урегулирования) конституционных конфликтов. В ходе исследования проанализирован опыт процесса рецепции института медиации в зарубежных странах, отечественная практика функционирования медиации, нормативная основа функционирования и перспективы применения медиации для разрешения (урегулирования) публично-правовых, а именно конституционных конфликтов.

Ключевые слова: конституционный конфликт, медиация, медиатор, посредник, примирение, конституционный спор, конституционный деликт, конституционный кризис, публично-правовой спор, рецепция.

MEDIATION IN THE PROCESS OF RESOLUTION (ARRANGEMENT) OF CONSTITUTIONAL CONFLICTS

The article is devoted to the implementation of a comprehensive analysis of the problem of reception of the institution of mediation as an alternative way of resolving (settling) constitutional conflicts. In the process of the study, the experience of the reception process of the mediation institute in foreign countries, the domestic practice of mediation functioning, the normative basis of functioning and the prospects for applying mediation for resolving (settling) public legal, namely, constitutional conflicts are analyzed.

Key words: constitutional conflict, mediation, mediator, reconciliation, constitutional dispute, constitutional delict, constitutional crisis, public-law dispute, reception.